

สาระสำคัญของ พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ และ พระราชกฤษฎีกากำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ นั้น กำหนดให้จัดตั้ง ธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นเป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของธนาคารกลาง โดยรับมอบกิจการของสำนักงานธนาคารชาติไทยมาดำเนินการทั้งหมด พร้อมทั้งรับมอบงานที่เกี่ยวข้องกับธนบัตร ซึ่งเดิมเป็นหน้าที่ของกระทรวงการคลังด้วย ประกอบธุรกิจได้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นไป กำหนดให้มี ๒ ฝ่ายหลัก ดังนี้

ทุนสำรองฝ่ายการธนาคาร

เปรียบเป็นทุนสำรองโอ่งที่ ๒

1. ฝ่ายออกบัตรธนาคาร ทำหน้าที่ในการกิจการเกี่ยวกับธนบัตร โดยรับมอบงานจาก “กองเงินตรา กรมคลัง กระทรวงการคลัง” พร้อมรับมอบ “ทุนสำรอง” ที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๔๗๑ มาเป็น “ทุนสำรองเงินตรา” ในฝ่ายออกบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย
2. ฝ่ายการธนาคาร ทำหน้าที่ในการประกอบธุรกิจประเภทที่พึงเป็นงานธนาคารกลาง โดยรับมอบกิจการของส่วนราชการ “กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง” และ “กรมคลัง กระทรวงการคลัง” บางส่วน

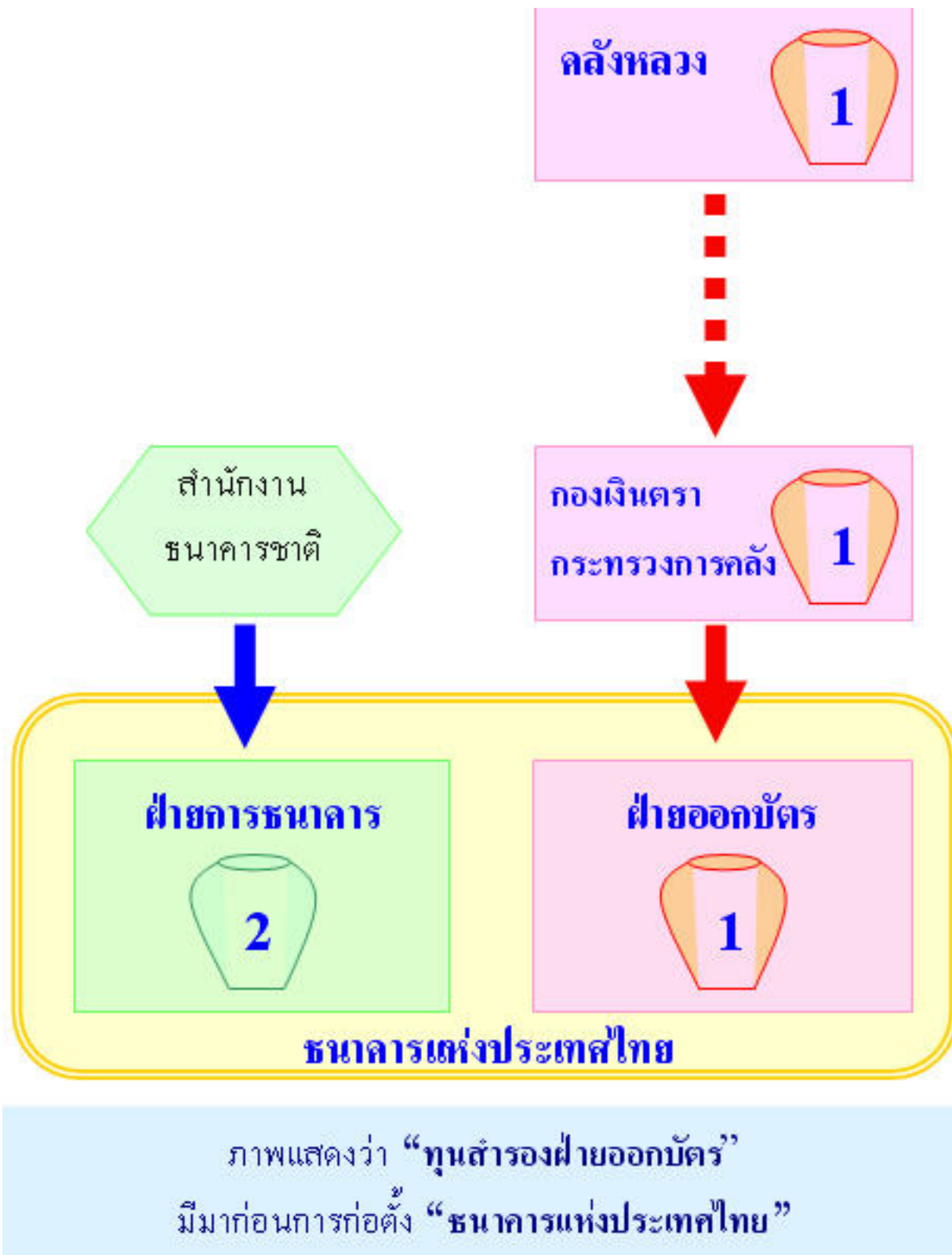
ตั้งทุนสำรองที่ ๒ ฝ่ายการธนาคาร

ผลของกฎหมายทั้ง ๒ ฉบับนี้ทำให้ประเทศไทยมีทุนสำรองถึง ๒ กอง คือ

๑. ทุนสำรองเดิม เป็นทุนสำรองกองแรก เกิดขึ้นตั้งแต่โบราณกาลที่บูรพมหากษัตริย์ทรงไม่ประมาทในเหตุการณ์บ้านเมือง จึงทรงกันพระราชทรัพย์ในคลังหลวงเก็บสะสมไว้ใช้ในยามคับขัน โดยมีให้ปะปนกับพระราชทรัพย์อื่น ดังเช่นเงินถุงแดงในสมัยรัชกาลที่ ๓, ๔ และ ๕ ต่อมาเมื่อนำเงินถุงแดงออกไปบ้านไถเมือง รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงเริ่มต้นเก็บสะสมขึ้นใหม่ตามเจตนารมณ์เดิม และเมื่อเริ่มนำธนบัตรออกใช้ก็ทำให้ “ทุนสำรองเดิม” มีบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้นโดยใช้หนุนหลังธนบัตร ต่อมาเมื่อการค้าขายเจริญก้าวหน้ามีการติดต่อระหว่างประเทศมากขึ้นก็ทรงเพิ่มปริมาณ “ทุนสำรองเดิม” มากยิ่งขึ้นเพื่อรักษาอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสยามและเงินตราต่างประเทศให้มีเสถียรภาพเป็นที่ยอมรับในสายตาชาวโลก ด้วยเหตุที่ “ทุนสำรองเดิม” นี้ก่อตั้งขึ้นโดยใช้พระราชทรัพย์ของพระมหากษัตริย์ และแยกเก็บรักษาไว้ในคลังหลวงมาโดยตลอด ต่อมาภายหลังเมื่อมีการก่อตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นจึงเรียก “ทุนสำรองเดิม” นี้อย่างเป็นทางการว่า “ทุนสำรองเงินตรา” โดยมีฝ่ายออกบัตรทำหน้าที่ดูแลรักษาทุนสำรองและสืบสานเจตนารมณ์เดิมของบูรพกษัตริย์ต่อไป

๒. ทุนสำรองฝ่ายการธนาคาร เป็นทุนสำรองกองที่ ๒ ที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งขึ้นใหม่พร้อมธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อทำหน้าที่รองรับงานของธนาคารกลางโดยเฉพาะ จึงมีให้นำมาปะปนกับ “ทุนสำรองเดิม”

เนื่องจากประเทศอังกฤษเป็นคู่สงครามกับญี่ปุ่น และเมื่อจำนวนธนบัตรเริ่มขาดแคลนเพราะประชาชนและกองทหารญี่ปุ่นมีความต้องการใช้ธนบัตรเพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลจึงขอให้ทางการญี่ปุ่นช่วยจัดพิมพ์โดยมอบให้ บริษัท Mitsui Bussan Kaisha เป็นตัวแทนดำเนินการติดต่อกับโรงพิมพ์ธนบัตรของรัฐบาลญี่ปุ่นให้เป็นผู้จัดพิมพ์ เรียกว่า “ธนบัตรแบบ ๕”;

ในช่วงนี้การจัดพิมพ์ข้อความในธนบัตรจำเป็นต้องแก้ไขอย่างกะทันหัน โดยจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยที่สะกดตัวอักษรแบบใหม่แตกต่างไปจากรากศัพท์ภาษาไทยที่ถูกต้อง เช่น **รัฐบาลไทย** ธนบัตรเป็นเงินที่ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย

ทางญี่ปุ่นแจ้งให้ทางนายกรัฐมนตรีทราบว่า ภาษาไทยเรียนยากเพราะมีพยัญชนะและสระมากมายเหลือเกิน จึงเห็นว่าควรใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาราชการแทน นายกรัฐมนตรีได้หาทางออกโดยการตอบเลี่ยงไปว่า ไทยเรามีหนังสือเป็น ๒ ชุด ชุดหนึ่งใช้ในราชการ ซึ่งเรียนยากหน่อย

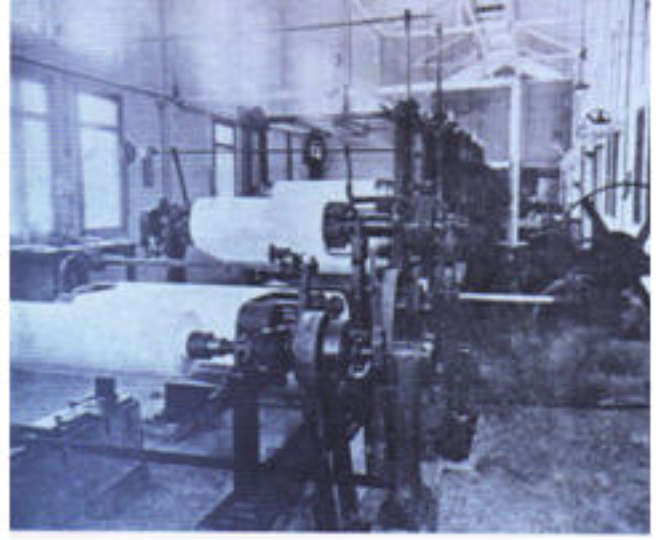
(บน) ตัวอย่าง **ธนบัตรแบบ ๕ รุ่น ๑**
ประกาศออกใช้ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๘๕

(ขวา) ตัวอย่าง **ธนบัตรแบบ ๕ รุ่น ๑**
ประกาศออกใช้ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๖
เปลี่ยนจาก “**รัฐบาลไทย**” เป็น “**รัฐบาลไทย**”

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงต้องรีบแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องนี้เป็นการด่วน โดยประกาศใช้เป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ให้งดใช้สระ ๕ ตัว และงดใช้พยัญชนะ ๑๓ ตัว อย่างไรก็ตาม มีการใช้อยู่เพียงสองปีเศษ ก็ยกเลิกกลับไปใช้การเขียนภาษาไทยอย่างเดิม

การแก้ปัญหาอีกเรื่องหนึ่งในยามที่สงครามทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับจนสถานการณ์ไม่เป็นที่น่าไว้วางใจนั้น รัฐบาลเห็นว่า หากประเทศญี่ปุ่นซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้จัดพิมพ์ธนบัตรให้รัฐบาลไทยไม่สามารถขนส่งธนบัตรเข้ามาภายในประเทศได้ ก็จะทำให้ประเทศไทยขาดแคลนธนบัตรออกใช้ และจะต้องตกอยู่ในฐานะที่ลำบากเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ตัดสินใจพิมพ์ธนบัตรขึ้นเอง โดยใช้วัสดุดิบที่พึ่งหาได้ในประเทศ และให้ กรมแผนที่ทหารบก กรมอุทกศาสตร์ กรมทางหลวง กรมรถไฟ และโรงพิมพ์เอกชนบางแห่งเป็นผู้พิมพ์ และถึงแม้การพิมพ์จะมีคุณภาพต่ำและมีการปลอมแปลงมาก

(ซ้าย) โรงงานกระดาษไทย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอีกแห่งที่ใช้ผลิตกระดาษสำหรับพิมพ์ธนบัตร
(ขวา) เครื่องจักรทำกระดาษภายในโรงงาน